

25.09.23
Укр.мова

Клас: 9-А (1гр.), 9-Б (2гр.)
Вч.: Харенко Ю.А.

ПРЯМА І НЕПРЯМА МОВА

Непряма мова

Заміна
прямої мови
на непряму

Чуже мовлення

Пряма мова

Діалог

**У процесі спілкування в мовців
виникає потреба передавати чи
відтворювати висловлювання
інших.**

**Які ж існують способи передачі
чужого мовлення?**

Чуже мовлення


```
graph TD; A[Чуже мовлення] --> B[Пряма мова]; A --> C[Непряма мова]; B --> D["-це чуже мовлення, передане дослівно, з повним збереженням змісту, форми та інтонації"]; C --> E["- це чуже мовлення, що передається не дослівно, а зі збереженням лише основного змісту висловлювання"];
```

Пряма мова

-це чуже мовлення, передане дослівно, з повним збереженням змісту, форми та інтонації

Непряма мова

- це чуже мовлення, що передається не дослівно, а зі збереженням лише основного змісту висловлювання

ПРЯМА МОВА

супроводжується словами автора, які вказують,
кому вона належить

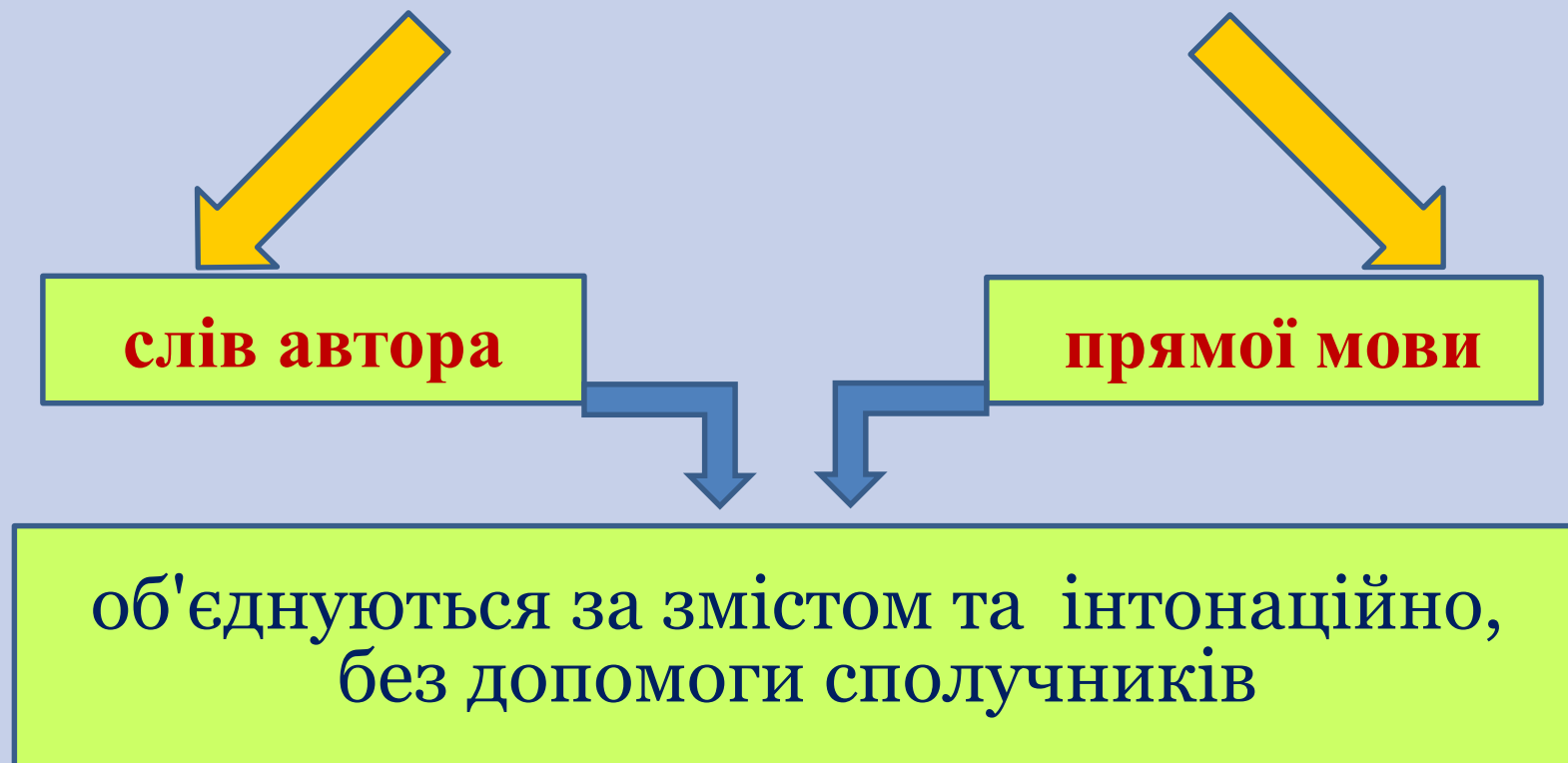
Слова автора є синтаксичним центром, що
організовує конструкцію з чужим мовленням, а
також є засобом введення його в розповідь.

Наприклад: *Діти кажуть: «Ми Вітчизну нашу
любимо святу!»* (П.Тичина)

РЕЧЕННЯ З ПРЯМОЮ МОВОЮ СКЛАДАЄТЬСЯ З ДВОХ ЧАСТИН:

Розділові знаки в реченнях із прямою мовою

А: «П».

А: «П!(?)»

Наприклад: *Учитель підійшов і спитавсь: «Що тут у вас діється?» (Б.Грінченко). Хлопець одягся і говорить: «Ходім, тату, надвір!» (Нар.тв.).*

«П», - а.

«П!(?)» - а.

Наприклад: *«Орел, а не козак», - каже знову Василь Невольник (П.Куліш). «А де то?» – питають (А.Свидницький).*

Розділові знаки в реченнях із прямою мовою

«П, -а,- п». «П, -а,- п!(?)».

Наприклад: *«Здоров, - кажуть, - здоров, Кішко Самійле, гетьмане запорозький!» (Нар.тв.).*

«П! –а.- П». «П? –а.- П».

Наприклад: *«Ти ба! – дивується Данило, високо зводячи брови. – Сиплються, як горох» (Г.Тютюнник).*

«З якою бригадою? – раптом поповзли брови офіцера. – Поблизу Одеси наших бригад немає» (А.Михайленко).

НЕПРЯМА МОВА

На письмі непряма мова в лапки не береться.

Речення з непрямою мовою є складнопідрядним із підрядним з'ясувальним, яке приєднується за допомогою сполучників

що, щоб, ніби

і сполучних слів (сполучників)

хто, що, який, чий, котрий, де, коли, як

Наприклад: *Андрій сказав, що пшениця в цьому році вродила на славу. Марія подумала, що, мабуть, уже скоро світитиме.*

УВАГА! Під час заміни прямої мови на непряму слова автора стають головним реченням, а пряма мова - підрядним

ПОРІВНЯЙТЕ!

Пряма мова

«Ну й чого ж ти мовчиш?» - спитала жінка.

Непряма мова

Жінка спитала, чого він мовчить.

ЗАМІНА ПРЯМОЇ МОВИ НЕПРЯМОЮ

Вид речення, яким передано пряму мову, за метою висловлювання

Слово, яким слід поєднати частини складного речення

Приклади

РОЗПОВІДНЕ

сполучником *що*

Дідусь сказав: «Пахне суницями»
Дідусь сказав, **що** пахне суницями.

ПИТАЛЬНЕ

питальними словами:
займенниками *хто, що, який, чий, котрий*
у формі певного відмінка
прислівниками
де, куди, коли і под.
або сполучником *чи*

Півник запитав: «**Хто** знайшов колосок?»
Півник запитав, **хто** знайшов колосок.
Примітка. Якщо питальні слова відсутні, речення поєднуються сполучником *чи*.
Усі питають: «**Буде** злива?»
Усі питають, **чи** буде злива.

СПОНУКАЛЬНЕ

сполучником *щоб*

«Тосю, ану йди сюди!» — закричав Юрко.
Юрко закричав, **щоб** Тося підійшла.

УВАГА! І та II особа займенників та дієслів замінюється формами III особи

При заміні можуть пропускатися

Вставні слова

«Напевне, він виїхав», подумала бібліотекар про читача. Бібліотекар подумала, що читач виїхав.

Звертання (найчастіше перетворюється на член речення)

«А знаєш ти, **братику**, де Крим?» — обзивається Петро.
Петро спитав **братика**, чи знає він де Крим.

Вигуки

«**Ох**, і налякав він мене», - сказав юнак про собаку.
Юнак сказав, що його налякав собака.

Примітка. При заміні прямої мови на непряму емоційно забарвлені слова зі значенням **сказав, промовив, запитав, відповів** здебільшого замінюють на емоційно нетральні.

ДІАЛОГ

Діалог – це пряма мова, що передає розмову двох або кількох осіб.

Кожне окреме висловлювання у діалозі називається *реплікою*.

Репліки у діалозі можуть супроводжуватися словами автора, а можуть бути і без них.

Кожна репліка в діалозі пишеться з нового рядка, перед нею ставиться тире.

УВАГА!

Кожна репліка в діалозі пишеться з нового рядка, перед нею ставиться тире. В лапки пряма мова не береться:

- Чия ти, дівчино? Де ти живеш? – пита Кармель.*
- Я наймичка з Ланів. Служу там у хазяїв. У Книшів, - одказала йому дівчина (Марко Вовчок)*

Репліки, які записуються у продовження рядка, беруться в лапки:

«Який неприємний голос. Хто це співає?» – «Моя донька». – «Даруйте, будь ласка. Власне, справа не в голосі, просто пісня нікудишня». – «Це я написав цю пісню...»

Завдання 1 Відредагуйте речення з прямою мовою

1. *Дякую за моральну підтримку всміхнувся син.*
2. *Про що ти задумалась Світлано іноді запитувала дівчину мати.*
3. *Бачте крикнув що за птиця Чи не встав би ти небоже*
4. *Не біда поет відмовив як ти й сам з дороги звернеш бо як рими повтікають ти мені їх не завернеш!*
5. *Андрій сказав Учитися ніколи не пізно.*

Самоперевірка

Завдання 2   Розставте пропущені розділові знаки, накресліть схеми речень із прямою мовою

1. *Я прощаюся з літом. І воно мені каже Прощай!*
2. *Роби добро   мені сказала мати і чисту совість не віддай за шмати!*
3. *Я знаю тихо мовила Горпина Усе те я знаю*
4. *Ходімо зі мною запропонувала подруга*
5. *Ти ще не зібрався?   стривожилась мати   Спізнитися можеш*

Самоперевірка

Завдання 3 Передайте речення непрямою мовою

1. Сократа запитав один із його учнів:
  - Поясни мені, чому я ніколи не бачив тебе сумним?
  - Тому, - відповів Сократ, - що у мене немає нічого такого, за чим би я жалкував, якби його втратив.
2. Діогена запитали: «Що ти робитимеш, коли зламається бочка, в якій ти живеш?» Той відповів: «Місце, яке я займаю, не може зламатися».

Самоперевірка

Завдання 4 Відредагуйте речення з непрямою мовою

1. *Мені порадили, щоб: пам'ятай ім'я не тільки нового начальника, але і його дружини.*
2. *Обов'язково поцікавтеся, як справи знайомого, як здоров'я дружини знайомого.*
3. *Як приємно почути, що я хотів би з вами порадитись.*

Самоперевірка

Завдання 5 Передайте зміст речень за допомогою діалогу

Коли В.Сосюра з'являвся у редакції, його одразу просили продекламувати нові вірші. На це він відповідав, що зараз же і напише. Коли ж йому зауважували, що у кімнаті гамірно, то він завжди заспокоював, що йому тиша не потрібна, бо він думає віршами.

Самоперевірка

Завдання 6 Передайте зміст речень за допомогою діалогу

Одного разу друзі звернулися до Гейне з проханням коротко визначити, що представляє собою людське життя. Гейне пояснив, що життя складається з двох частин: протягом першої частини людина тягнеться до другої, а протягом другої – назад, до першої.

Самоперевірка

Завдання 8 Поставте потрібні розділові знаки при діалозі

1. Один учений подорожуючи пароплавом запитав моряка

Чи знаєте ви граматику?

Недосконало відповів моряк.

Тоді ви загубили половину свого життя.

Раптом розбурхалося море і пароплав розгойдало. Моряк запитав ученого

Чи вмієте ви плавати?

Ні відповів той

Тоді ви загубили усе своє життя

Самоперевірка

Домашнє завдання:

***Опрацювати теорію
ст. 47-49;
виконати вправу 74.***